

Sygn. akt II CSK 376/07

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 stycznia 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Helena Ciepła (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Gerard Bieniek

SSN Maria Grzelka

w sprawie z powództwa P. L., M. L. oraz I. F.

przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie X.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 22 stycznia 2008 r.,

skargi kasacyjnej powodów

od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 22 marca 2007 r., sygn. akt I ACa (...),

oddala skargę kasacyjną i nie obciąża powodów kosztami postępowania kasacyjnego na rzecz pozwanego.

Uzasadnienie

Powodowie domagali się od pozwanego Skarbu Państwa zasądzenia:

- I. F. kwoty 277.377,50 zł w tym 240.635,50 zł tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości oraz 36.744 zł tytułem odszkodowania za nieodzyskaną działkę nr 25/3;

- P. i M. L. wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości po 138.688,75 zł oraz odszkodowania za nieodzyskaną działkę nr 25/3 po 18.372 zł z odsetkami.

Na uzasadnienie żądania przytoczyli, że są następcami prawnymi Z. S., właścicielki nieruchomości położonej w P. przy ul. K., wyłączonej decyzją Rady Narodowej w P., której nieważność stwierdzono decyzją Prezesa Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast z dnia 17 września 1999 r.

Sąd Okręgowy w P. wyrokiem z dnia 4 sierpnia 2006 r. zasądził na rzecz:

- I. F. kwotę 277.377,50 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 222.200 zł od dnia 21 marca 2006 r., a od kwoty 51.177,50 zł od dnia 14 czerwca 2006 r.

- P. L. i M. L. po 138.688,75 z ustawowymi odsetkami od kwot po 111.100 zł od dnia 21 marca 2006 r., a od kwot po 27.566,75 zł od dnia 14 czerwca 2006 r., opierając rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach:

Orzeczeniem Prezydium Rady Narodowej miasta P. z dnia 28 lutego 1970 r. wyłączone na rzecz Skarbu Państwa nieruchomość położoną w P. – Ł. oznaczoną jako działka 5673/463 o powierzchni 519 m², stanowiąca własność Z. S., która zmarła 16 maja 1942 r. Spadek po niej nabyli: mąż Z. S. i w ¼ części oraz córki C. L. i I. F. po 3/8 części, które po śmierci ojca stały się współwłaścicielkami po ½ części.

C. L. zmarła 4 marca 1998 r., a spadek po niej nabyli synowie P. L. i M. L. po ½ części.

Nieruchomość stanowiąca przedmiot wyłączenia podzielona jest obecnie na działki nr 25/3 i 25/4 o łącznej powierzchni 519 m². Działka 25/3 o powierzchni 222 m² jest własnością Miasta P. i stanowi część pasa ulicy K. oraz chodnika. Natomiast działka 25/4 została zwrócona powodom na podstawie decyzji Prezydenta Miasta P. z dnia 2 lipca 2003 r.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym, Sąd Okręgowy uznał, że roszczenie powodów wynika z czynu niedozwolonego Skarbu Państwa polegającego na wydaniu decyzji wyłączeniowej z oczywistym naruszeniem prawa, co naraziło ich na szkodę, bowiem od 1 marca 1970 r. byli pozbawieni możliwości korzystania z tej nieruchomości. Ze względu na niemożność przywrócenia stanu poprzedniego, sposobem naprawienia szkody jest odszkodowanie według cen z daty wyrokowania. Działka 25/3 według stanu

z 1970 r. obecnie przedstawia wartość 73.488 zł, z której każdemu z powodów przysługuje kwota odpowiadająca wielkości udziału w spadku po poprzednikach prawnych.

Ponadto powodom w ocenie Sądu Okręgowego na podstawie art. 417 i 415 k.c. przysługuje wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z całej nieruchomości za okres od 1 marca 1970 r. do 30 czerwca 2003 r. w kwocie 481.267,36 zł.

Sąd Apelacyjny na skutek apelacji obu stron wyrokiem z dnia 22 marca 2007 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego, opierając rozstrzygnięcie na ustaleniach Sądu Okręgowego z tą zmianą, że Prezes Urzędu Mieszkalnictwa decyzją z 17 września 1999 r. stwierdził, iż decyzja wywłaszczeniowa została wydana z naruszeniem prawa, a nie jej nieważność jak ustalił Sąd Okręgowy. Nie doszukał się Sąd Apelacyjny, w ramach przysługującej mu kompetencji, podstaw do stwierdzenia bezwzględnej nieważności tej decyzji. Oznacza to, że decyzja ta pozostaje w obrocie prawnym i otwiera drogę do dochodzenia odszkodowania na podstawie art. 160 § 1 k.p.a., obecnie art. 417 oraz 417¹ k.c. W konsekwencji Sąd Apelacyjny stwierdził, że powodowie do końca czerwca 2003 r. nie stali się ponownie właścicielami wywłaszczonej nieruchomości, zatem nie przysługiwało im roszczenie o wynagrodzenie na podstawie art. 224 § 2 k.c. w zw. z art. 225 k.c. Wyłączną zdaniem Sądu Apelacyjnego podstawę odpowiedzialności Skarbu Państwa za poniesioną przez powodów szkodę stanowi przepis art. 160 § 1 k.p.a. według którego stronie przysługuje odszkodowanie wyłącznie w granicach ujemnego interesu. Wprawdzie Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 23 września 2003 r. K 20/02, stwierdził że art. 160 § 1 k.p.a. jest niezgodny z Konstytucją w części ograniczającej odszkodowanie za niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej do rzeczywistej szkody, jednakże ma on zastosowanie tylko do szkód powstałych od dnia 17 października 1997 r., zatem ograniczenie to obowiązuje nadal do szkód powstałych do 16 października 1997 r. Uznając dochodzone przez powodów odszkodowanie z tytułu bezumownego korzystania z wywłaszczonej nieruchomości za szkodę w postaci utraconych korzyści, jakie mogliby uzyskać, władając przedmiotową nieruchomością, przyjął że nie przysługuje ono za okres od 1 marca 1970 r. do 16 października 1997 r. W konsekwencji zmienił wyrok Sądu Okręgowego oddalając żądania za ten okres przy jednoczesnym zasądzeniu odsetek za czas wymagalności.

Wyrok ten w części oddalającej powództwo powodowie zaskarżyli skargą kasacyjną i zarzucając naruszenie:

- art. 156 § 2 k.p.a. w związku z art. 156 § 1 i art. 158 § 2 k.p.a. przez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że sąd cywilny winien bezwzględnie respektować cywilnoprawne skutki decyzji wydanych z naruszeniem prawa z tej przyczyny, że mimo swojej wadliwości – pozostają w obrocie prawnym, skutkującą niezasadnym przyjęciem, że wyłączenie dokonane na podstawie takiej decyzji pozbawiło powodów roszczenia o wynagrodzenie na podstawie art. 224 § 2 w związku z art. 225 k.c.

- art. 224 § 2 k.c. w związku z art. 225 k.c. i 160 § 1 k.p.a. przez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z gruntu należy traktować jako rekompensatę utraconych korzyści.

W konkluzji wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i orzeczenie co do istoty przez oddalenie apelacji pozwanego w całości i zasądzenie odsetek ustawowych na rzecz: powódki I. F. od kwoty 199.425,28 zł, powodów P. L. i M. L. od kwot 99.712,64 zł dla każdego, od wszystkich kwot za okres od dnia 9 lipca 2004 r. do dnia 20 marca 2006 r., ewentualnie o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia powołanych w kasacji przepisów prawa materialnego nie może odnieść skutku.

Stanowisko Sądu Apelacyjnego przyjmujące, że decyzja administracyjna dotknięta wadami wymienionymi w art. 156 § 1 k.p.a., uzasadniającymi jej nieważność, nie jest aktem pozornym, lecz istniejącym i funkcjonującym w obrocie i ma moc obowiązującą dopóty dopóki nie zostanie usunięta z obrotu prawnego przez stwierdzenie jej nieważności w trybie i na zasadach określonych w kodeksie postępowania administracyjnego, a przy istnieniu jednej z przesłanek negatywnych w postaci wywołania przez wadliwą decyzję nieodwracalnych skutków prawnych oraz - w wypadku niektórych wad decyzji – upływu dziecięciu lat od dnia jej doręczenia lub ogłoszenia (art. 156 § 2), stwierdza się tylko jej wydanie z naruszeniem prawa, nie może być skutecznie zwalczane, bowiem znajduje ono uzasadnienie w przytoczonym orzecznictwie. Nieważności orzeczenia Prezydium Rady Narodowej P. z dnia 28 lutego 1970 r. o wyłączeniu nie stwierdzono w trybie administracyjnym i jak słusznie przyjął Sąd Apelacyjny, brak jest podstaw do uznania go za bezwzględnie nieważne w trybie samodzielnej oceny przez sąd powszechny. W kwestii tej, w odniesieniu do decyzji administracyjnych, utrwalił się w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd, zgodnie z którym, sąd cywilny jest uprawniony do odmowy stosowania decyzji administracyjnej wydanej przez organ oczywiście niewłaściwy lub bez zachowania jakiegokolwiek

procedury, (uchwała siedmiu sędziów SN z dnia 30 września 1992 r., III AZP 17/92 OSNCP 1993, nr 3, poz. 25, orzeczenie SN z dnia 9 kwietnia 1999 r., I CKN 66/98, niepubl.). Takie wadliwości decyzji nie posiadającej cech jej właściwych zbliżają ją do aktu nieistniejącego (*actus nullus*), który pozbawiony jest skuteczności w zakresie stosunków cywilnoprawnych. Taki stan rzeczy w sprawie nie zachodzi, bowiem Prezydium Rady Narodowej P. było organem władnym do przeprowadzenia postępowania wywłaszczeniowego i orzeczenie zostało wydane po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego.

W konsekwencji Sąd Apelacyjny prawidłowo uznał, że powodowi przysługuje tylko odszkodowanie na podstawie art. 160 § 1 k.p.a. w granicach rzeczywistej straty (*damnum emergens*). Przepis ten wyłączał bowiem możliwość dochodzenia odszkodowania w postaci utraconych korzyści.

Wprawdzie Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 23 września 2003 r. K 20/02 (OTK-A, z. 7 z 2003 r., poz. 76) orzekł, że art. 160 § 1 k.p.a. jest niezgodny z Konstytucją w części ograniczającej odszkodowanie za niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej do rzeczywistej szkody, jednakże stwierdził jednocześnie, że orzeczenie to znajduje zastosowanie do szkód powstałych od dnia 17 października 1997 r., to jest od dnia wejścia w życie Konstytucji. Zatem wymienione ograniczenie w dochodzeniu odszkodowania, jak słusznie przyjął Sąd Apelacyjny, obowiązuje co do szkód powstałych do dnia 16 października 1997 r.

Wbrew stanowisku skarżących, mimo poparcia go szerokim wywodem, wynagrodzenie za korzystanie z nieruchomości nie stanowi straty, lecz utraconą korzyść (*lucrum cessans*). Strata jakiej doznaje mienie uszkodzonego powoduje bowiem, że staje się ono uboższe niż był dotychczas, jest to zmniejszenie się czynnych pozycji majątku uszkodzonego, bądź zwiększenie się pozycji biernych tego majątku. Natomiast utrata korzyści stanowi uszczerbek wskutek którego uszkodzony nie staje się bogatszy, jakkolwiek mógł liczyć na wzbogacenie, jest to niepowiększenie się czynnych pozycji jego majątku.

Takiemu stanowisku dał wyraz Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 5 listopada 1986 r., II CR 292/86 (niepubl.) stwierdzając, że poniesienie rzeczywistej szkody w rozumieniu art. 160 § 1 k.p.a. nie obejmuje utraty spodziewanego czynszu z wydzierżawienia nieruchomości. Wyrażając aprobatę dla tego stanowiska, należy przyjąć, że potwierdza ono trafność zaskarżonego rozstrzygnięcia, a tym samym bezzasadność zarzutów skargi kasacyjnej, co skutkowało jej oddaleniem (art. 398¹⁴

k.p.c.). O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 102 w związku z art. 398²¹ k.p.c.).